

DISCURSUL EUROPEAN: SINTAGME ȘI PARADIGME

Doina CMECIU
Universitatea din Bacău

Abstract: *The paper is an attempt to interpret some of the most frequently used paradigms and syntagms belonging to the European discourse since Romania joined the European Union against the background of cultural postmodernism. The process of communication, that is of encoding and decoding messages, circumscribes, on the one hand, a type of two-way journey (from European authoritative institutions to a local individual and from the latter back to European heights) and, on the other hand, the awareness of a double citizenship mentality (both Romanian and European).*

Keywords: *discourse, communication, identity, globalization, multilingualism, multiculturalism*

Comunitatea monolingvă, ca expresie a unei singure ideologii, este deja o „specie” pe cale de dispariție iar transformările produse în interiorul spațiului comunitar prin procesul de europeanizare și tendințele spre globalizare creează disfuncții ecologice la nivel intra- și interpersonal sau în relația individ - mediu. Libera circulație a indivizilor, diversitatea culturală în cadrul unei comunități sau dezechilibrul socio-profesional creat prin transmutări conduc către o potențare a varietății tipurilor de locuitori în sânul unei colectivități; „contextul” ecologic include atât prezența altor limbi și a modurilor de folosire a acestora cât și mediul socio-economic și religios.

Lingviștii sunt tot mai preocupați de studiul interrelațiilor umane și al efectelor acestora la nivelul individului sau al unei comunități multilingve. Atât tendința centripetă manifestată de uzitarea limbii engleze ca mijloc de comunicare în această lume globalizantă, cât și tendința centrifugă, de fragmentare, asociată cu limbile și identitățile minorităților exercită presiuni asupra ideologiei care impunea monocultura.

Promovarea interrelaționării indivizilor și a limbilor aflate fie în poziții privilegiate (necesitatea folosirii englezei ca mijloc de comunicare în mediul politic sau de afaceri), fie în poziții aparent defavorizante (idiolectele) deschide calea spre

exprimare și îmbogățire culturală a unui număr mult mai mare de indivizi, un curent tot mai vizibil, manifestat lingvistic prin inter- și transrelaționare într-un mediu pluri- și multicultural. Tratatetele europene clasice despre toleranță – Erasmus, Spinoza, Locke – se refereau în special la toleranța religioasă, o valoare cu care europenii de astăzi se mândresc, dar depășită din punct de vedere ideologic întrucât incumbă o poziționare inegală a tolerantului în raport cu toleratul. Să adăugăm însă și toleranța lingvistică care ar trebui manifestată față de importanța acordată fiecărei limbi vorbite în spațiul european.

Foamea de ... identitate

Mi-e foame, deci trăiesc: ca să-l parafrazăm nu pe Descartes, potrivit căruia „gândesc, deci exist“, pentru că cine mai e interesat astăzi să gândească pentru a exista (o fi oare și invers?), ci pe Dan Chișu cu a sa emisiune culinară (*Mănânc, deci exist*), care ne îndeamnă la trasee exotice, care ne oferă rețete ușor de gătit sau sofisticat de rafinate, care ne îmbie să purcedem pe drumul sării, al vinului, al mirodeniilor, (am mai luat-o, noi, românii, și pe drumul Spaniei, al Italiei !), doar doar vom da de vreun izvor de bunăstare pe care să-l facem numai al nostru și care să ne dea puterea și tăria de a fi noi înșine.

Până atunci, însă, românul își potolește foamea cum poate: mulți migrând, pecetluindu-și identitatea prin ocupație: căpșunari, îngrijitoare, grădinari ... mai mult sau mai puțin iscusiți, harnici, descurcăreți; alții, mai puțini la număr, pelerini prin cele state, potolindu-și foamea de cunoaștere, purtând eticheta „deștept, dar est-european, român și egoist“. Și câți dintre cei rămași „acasă“, muncitori, destoinici, capabili, sătui de muncă batjocorită, ar putea și ar vrea să se identifice cu simboluri și valori românești? Toți însă, oriunde am fi, avem o foame: a curiozității și a comparației. Oare cum e în altă parte? Noi de ce nu suntem ca ei? Ce ne lipsește nouă ca să trăim în confort spiritual, să ne bucurăm de darurile noastre și ale naturii noastre, să fim și noi într-un exercițiu pozitiv al statisticilor europene? Și, în încercarea de a ne răspunde nouă înșine, ne cuprinde, mereu, câte un alt tip de foame, fiecare avându-și imaginea răsfântă într-o lipsă, o nevoie sau o absență. Întâi de toate, foamea de istorie adevărată, nu fabricată: de istoria locului și a locurilor noastre frumos așezat/e pe harta europeană.

Generațiile care-și discursivizează destinul, început cândva prin mijlocul secolului 20, în spațio-temporalitatea românească, simt acut lipsa cunoașterii istoriei europene, a celei corecte, reale, adevărate; și aceasta, pentru a îndepărta, pe de o parte, probabilele absențe voite în scrierea devenirii unui popor la poarta estică a continentului, iar, pe de altă parte, de a satisface și a răspunde nevoii de apartenență la o istorie și o geografie comună, europeană. Această *foame arheologică* de a ști cine și ce suntem, ce am făcut și ce facem, care ne-a fost și ne este valoarea sau cât mai valorăm în ochii noștri și ai altora, trebuie satisfăcută nu pentru că dorim să păstrăm trecutul într-un mod static, sau să lăsăm prezentul și viitorul în seama altora, ci pentru că vrem să (ne) revigorăm, să ne aducem spre buna cunoaștere a tuturor

europenilor așa cum suntem noi: ziditori și făuritori de valori care merită și trebuie cunoscute.

Pentru că și vocea noastră își are rolul ei bine definit în acest spațiu continental și, mai ales, pentru că tocmai dorința și zbaterea noastră de a ni se cunoaște valorile în profunzimea lor, ne va satisface *foamea de identitate* și de imagine corectă în această Europă „extinsă”.

În postmodernismul prelungit, global, să fie oare foamea biologică aceea care să lase dâre adânci în conștiințe tinere? Nicidecum. *Unitatea* dorinței de a ne *hrăni* (noi, la fel ca *ceilalți*) cu trănice valori identitare și de a le face auzite, văzute și cunoscute, nu șubrezește *diversitatea* europeană, ci, dimpotrivă, îi dă mai multă vigoare, sănătate și prosepțime.

„Limbile nu reprezintă [...] bariere, ci punți”

Sintagma, reținută ca subtitlu, este preluată din cuvântarea ținută de Comisarul European pentru multilingvism, Leonard Orban, în Bruxelles, la 3 octombrie 2007. De ce trebuie să cunoaștem mai multe limbi? La ce ne-ar folosi ele? Care este statutul unei noi limbi învățate în comparație cu alte limbi? Ca vorbitor de limbi străine și, implicit, cunoscător/cunoscătoare a culturilor respective, unde este locul meu în scara de valori creată de această comparație? Sunt rezultatele acestui exercițiu de evaluare bazate pe stereotipii și prejucii sau o dorință de integrare reală? Care este politica multilingvismului în această nouă Europă?

Să admitem că portofoliul multilingvismului își propune să creeze armonie în „încâlceala” limbilor europene și un dialog intercultural între cetățenii „împrăștiați” în spațiul Uniunii prin două obiective generale: cultivarea abilității unei persoane de a utiliza și de a beneficia de folosirea câtorva limbi străine și realizarea unei co-existențe a diferitelor comunități lingvistice într-o singură arie geografică. Leonard Orban își începe cuvântarea din 27 februarie 2007, intitulată „Multilingvismul este în codul genetic al Uniunii”, cu un proverb ceh care transferă cunoașterea profundă a limbii unui popor asupra longevității spirituale a individului: *Cu fiecare nouă limbă vorbită trăiești o nouă viață. Dacă știi doar o singură limbă, trăiești doar o singură dată.*

În anul 1958, în primul regulament adoptat se stabilea ca limbile folosite în cadrul Comunității Economice Europene să fie în mod egal utilizate. Încorporat în primul document al UE, multilingvismul a fost metaforic numit de comisarul Leonard Orban, în anul 2007, ca parte din codul genetic al Uniunii. În perioada 2004–2007, multilingvismul a fost responsabilitatea lui Ján Figel, Comisar European pentru Educație, Cultură și Multilingvism. Odată cu aderarea României și a Bulgariei la UE, comisia Barroso creează acest post al cărui comisar devine Leonard Orban.

Multilingvismul se dimensionează printr-o *latură administrativă* (Comisarul pentru Multilingvism are în subordine Directoratul General pentru Traduceri, Directoratul General pentru Interpretare, Oficiul pentru Publicații

Oficiale ale Comunității Europene; se ocupă de asemenea de agenda politică a Multilingvismului în cadrul Directoratului General pentru Educație și Cultură) și prin *latura politică* (Articolul 22 din Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene, adoptată în anul 2000, stipulează respectul pentru diversitatea lingvistică, iar articolul 21 interzice discriminarea pe criterii lingvistice). Politica pentru multilingvism se bazează pe trei obiective specifice:

a) încurajarea învățării limbilor străine prin procesul de învățare continuă și promovarea diversității lingvistice în societate;

b) promovarea unei economii multilingve competitive;

c) oferirea accesului cetățenilor la legislația, procedurile și politicile UE prin crearea cetățeanului multilingv.

În articolul 2, alineatul 3 din Tratatul de la Lisabona, semnat în decembrie 2007 și aprobat de Parlamentul României la 4 februarie 2008, se prevede faptul că UE respectă bogăția diversității sale culturale și lingvistice și că veghează la protejarea și dezvoltarea patrimoniului cultural european.

Politica multilingvismului de a promova cunoașterea mai multor limbi străine ar trebui percepută ca o forță socială creativă menită a uni comunități diferite prin trei variabile: cultură, societate, ideologie. Implementarea obiectivelor Portofoliului multilingvismului implică modelarea unei ideologii, care, la nivel discursiv, se axează pe trei tipuri de valori: relaționale (între cetățenii europeni), experiențiale (trăiri, atitudini ale acestora) și expresive (multilingvismul devine structura de profunzime a oricărei practici sociale).

Bibliografie

1. Breton, Ph. [2006]; *Manipularea cuvântului*, Iași, Institutul European.
2. Marino, Adrian [2005]; *Pentru Europa. Integrarea României. Aspecte ideologice și culturale*, Iași, Editura Polirom.
3. <http://europa.eu/languages/ro>.